

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

Možnosti uplatnění ukrajinské menšiny na trhu práce
v Českých Budějovicích

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Elichová, PhD.

Autor práce: Lucie Pavlová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: III

2006

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Podpis *Lucie Pavlová*.....

Děkuji vedoucí své bakalářské práce Mgr. Magdaleně Elichové, PhD. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

Úvod	6
1 Důležité historické mezníky ukrajinské menšiny v Čechách a na Moravě	
1.2 Počátky ukrajinské přítomnosti v Čechách a na Moravě.....	8
1.3 Stručný nástin historie Zakarpatské Ukrajiny jako součásti Československa.....	8
2 Vývoj ukrajinské ekonomiky po rozpadu SSSR	11
3 Příčiny zaměstnávání cizinců na trhu práce v ČR	
3.1 Stručný nástin teorií migrace.....	12
3.2 Vlivy migrace na českou ekonomiku.....	15
3.3 Demografické aspekty migrace.....	17
4 Možnosti vstupu Ukrajinců na trh práce v ČR	
4.1 Povolení k pobytu.....	18
4.2 Povolení k zaměstnání.....	19
4.3 Pilotní projekt MPSV a MV.....	20
5 Pracovní migrace Ukrajinské menšiny na trh práce v ČR	
5.1 Proč zaměstnat Ukrajince.....	21
5.2 Možnosti vstupu Ukrajinců na trh práce v ČR.....	22
5.3 Nelegální migrace.....	23
6 Ukrajinská menšina na trhu práce v Českých Budějovicích	
6.1 Stav trhu práce v Českých Budějovicích.....	24
6.3 Současná situace Ukrajinské menšiny na trhu práce v Českých Budějovicích.....	25

7 Vlastní empirické šetření	
7.1 Cíle výzkumu.....	27
7.2 Výzkumné hypotézy.....	27
7.3 Metodologie.....	28
8 Výsledky výzkumu	29
9 Verifikace výzkumných hypotéz	38
9.1 Interpretace zjištěného vzhledem k výzkumným hypotézám.....	40
Závěr	42
Seznam použité literatury	44
Příloha	47
Abstrakt	50
Abstrakt v anglickém jazyce	51

ÚVOD

Jsou cizinci v České Republice vítaným, nebo spíše odmítaným jevem? Stavíme plot mezi sebou a okolním světem, byť již není z ostnatého drátu? Jak se cítí člověk, který z různých důvodů opustil vlastní zemi a přišel do Čech? Splnily se naděje na lepší život jeho i celé rodiny? Dokážeme vůbec mezi sebe přijmout někoho, kdo k nám, alespoň podle našich současných měřítek nepatří? Tyto a mnohé jiné otázky mi běžely hlavou, když jsem se rozhodovala o tom, jaké téma bych si pro svou bakalářskou práci měla zvolit. Určitá xenofobie vládne bohužel ve všech společnostech, státech, kmenech, rodech,... Je to zřejmě historicky podmíněný fakt, který se vyznačuje určitou nedůvěrou v cizince, jakožto fenoménu, který již ve starověku s sebou přinášel spíše ozbrojené konflikty, zabírání území a vraždění obyvatel kvůli půdě, materiálním statkům, vodě, nebo čemukoli, co mělo nějakou cenu. Každý by samozřejmě mohl namítnout, že společnost od té doby vypsela, na argumentech typu: „Země se díky moderní dopravě stále zmenšuje, lidé k sobě mají blíže a tím pádem není na cizince pohlíženo jako na něco nežádoucího.“, je samozřejmě něco pravdy. Položme si však společně otázku, pohlížíme tak opravdu na všechny cizince, nebo jen na ty, kteří se nám vyrovnají, či spíše nás předčí? Ať už se jedná o jejich ekonomické možnosti nebo jiné hodnoty, které jako národ uznáváme?

Podle mého názoru je česká společnost velmi xenofobní, možná je to tím, že jsme byli dlouhou dobu od světa prakticky odtrženi a s jinými rasami moc nepřicházeli do styku. Každopádně je ale zřejmé, že cizinci u nás nemají jednoduché postavení. Právě tato skutečnost mě tedy inspirovala k napsání této práce. V momentě, kdy jsem začala přemýšlet o tom, na kterou menšinu, nebo chcete-li skupinu cizinců se zaměřit, vyvstal další problém. Je vhodné psát práci o poměrně malém rozsahu na témata uprchlíků ze zemí postižených válkou, hladomorem, nebo rasovou nesnášenlivostí? Je vůbec možné popsat utrpení lidí, kteří si tyto konflikty, útky ze země, politické, náboženské, nebo rasové pronásledování, prožili na vlastní kůži, v naději, že u nás mohou najít lepší život pro sebe a své děti? Má odpověď musí znít ne. Kriticky přiznám, že si to neumím ani představit. Právě proto jsem si jako téma, vybrala ukrajinskou menšinu, navíc naše národy mají velmi provázanou minulost.

Máme k sobě velmi blízko, ale i přesto nás nedělí jen kilometry, ale hlavně určitá nechut'. Český člověk vidí, jak ukrajinští dělníci nastupují v českých továrnách, proslýchá se o organizovaném zločinu, nelegální pracovní migraci, obchodu s „bílým masem“, nebo drogami.

Co ale názor lidí, kteří přišli z Ukrajiny? Jak se jim u nás žije? Mohou tu najít práci a plní se jim jejich sen o lepším, tedy ve smyslu kvalitnějším či důstojnějším, životě? Jakým způsobem u nás mohou získat pracovní povolení? Dokáží se u nás pracovně prosadit? Mají možnost vykonávat takovou práci, na jakou mají kvalifikaci, nebo se musí smířit s nekvalifikovanou prací, kterou Češi odmítají? Jak snášejí práci v kolektivu majoritní společnosti? Pro tyto a další otázky se budu snažit, najít ve své práci odpovědi.

1 Historie Ukrajinské menšiny v Čechách a na Moravě

1.1 Počátky ukrajinské přítomnosti v Čechách a na Moravě

Tradice česko-ukrajinských vztahů sahá hluboko do minulosti. Můžeme ji vysledovat až do ranného středověku. Pojem „Ukrajinec“ se ovšem objevuje až opožděně, koncem 19. století. I tehdy se ovšem používá spíše pojmu „Rusín“, o něco později se objevuje i používání pojmu „Malorus.“ Přítomnost Ukrajinců na Moravě a v Čechách byla zprvu spíše nahodilého a krátkodobého charakteru, navíc spojena s válečnými konflikty. První zmínky se datují do roku 1253, kdy vojsko vedené haličsko – volyňským knížetem Danielem uskutečnilo krátký pochod do okolí dnešní Opavy.¹ Tyto vztahy trvaly i během dalších staletí.

Během 60. let 19. století, po prosazení konstitučního systému uvnitř habsburské monarchie, se Praha stala častým cílem Ukrajinců. Do Prahy přijížděli zejména Ukrajinci z Haliče a Bukoviny, kteří sem měli nejbližší. Míru rozvoje všech složek českého národního života vnímali tito návštěvníci po dlouhá desetiletí jako těžko dosažitelný zdroj pro vlastní národ.²

1.2 Stručná historie Zakarpatské Ukrajiny jako součásti Československa

Zakarpatská Ukrajina měla v době svého vývoje, který je zde popsán, několik různých názvů označujících stejné území např. Podkarpatská Rus, Zakarpatská Rus, Podkarpatsko, ... Uvádím tedy názvy, které byly podle literatury v té době používány.

Během 17. – 18. století bylo Podkarpatsko bojištěm, na kterém se střetávala odbojná uherská šlechta spolu s Habsburskou monarchií. Proces rozpadu poddanství na tehdejší Podkarpatské Rusi byl velmi zdlouhavý, definitivně končí až revolucí v letech 1848 – 1849. Později se dostala do područí Maďarska a hrozila jí úplná asimilace. Jen díky nedostatečné urbanizaci a slabosti maďarského vzdělávacího systému se podařilo rolnické rusínské (ukrajinské) společnosti zůstat do jisté míry autonomní. Velkou úlohu zde hrála i víra.

¹ ZILYNSKYJ, B. *Ukrajinci v Čechách a na Moravě*, stručný nástin dějin. Praha : Sdružení Čechů z volyně a jejich přátel, 2002 str. 6-8.

² Tamtéž, str. 9.

Před začátkem první světové války se v kraji zvedlo masové hnutí za přestup z církve katolické (tedy „zmaďarizované“) do církve pravoslavné. Budapešť reagovala vyhlášením několika monstrprocesů, což vyvolalo pobouření v celé Evropě a rusínské rolníky hodlal obhajovat i T. G. Masaryk. Úkol vytvoření národně státního programu však převzala rusínská emigrace v Americe. Tam, v předvečer 1. světové války, vytvořili emigranti z Ukrajiny několik svépomocných a konfesijních organizací, které se výrazně zabývali „starou vlastí.“ V roce 1918 je již zřejmé, že Ukrajina nebude moci fungovat jako samostatný stát, přestože snahy emigrantů i neemigrantů k tomuto směřovaly. Aby se ovšem Ukrajina nedostala opět do područí Maďarska, uvažovali o spojení na zásadách autonomie s některým sousedním slovanským národem.³

8. května 1919 se konalo společné zasedání představitelů Prešovské, Užhorodské a Chustské národní rady, na kterém bylo rozhodnuto vytvořit Ústřední ruskou národní radu v čele s A. Beskidem a G. Žatkovičem, jako čestným předsedou. Na slavnostním zasedání bylo schváleno připojení Podkarpatské Rusi k Československé republice.

„V Saint-Geirmanské mírové smlouvě, podepsané 10. září 1919, byla tato smlouva potvrzena a zároveň umožňovala „území jihokarpatských Rusínů ..... nejširší možnou samosprávu v rámci celistvosti československého státu.“⁴

Tímto připojením se zvedl kvalitativně nový druh migrace do ČSR. V demokratických podmínkách se kulturní život Ukrajinců na našem území všestranně rozvíjel. Budovali si vlastní gymnázia např. v Praze, Řevnicích či Modřanech. Roku 1921 byla v Praze založena Ukrajinská volná univerzita, v roce 1923 Ukrajinský pedagogický institut M. Drahomanova, od roku 1922 zajišťovala možnosti technického vzdělávání Ukrajinská polytechnika v Poděbradech. Byla založena i řada dalších organizací vyvíjejících aktivní společensko-kulturní činnost.⁵

³ KOHNOVÁ, J. BEZCHLEBOVÁ, M. *Národnostní menšiny, Historické souvislosti některých aktuálních problémů v Evropě a ČR.* Praha : Porta linguarum, 2000, str. 35-40.

⁴ KOHNOVÁ, J. BEZCHLEBOVÁ, M. *Národnostní menšiny, Historické souvislosti některých aktuálních problémů v Evropě a ČR.* Praha : Porta linguarum, 2000, str. 41.

⁵ ŠIŠKOVÁ, T., ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu.* Praha : Portál, 1998, str. 66.

Pražská vláda se snažila zlepšit také celkovou situaci na Podkarpatské Ukrajině. V polovině 20. let byla dokončena pozemková reforma, která dala půdu asi 30 000 rodin. Také dokázala vybudovat fungující školský systém se sedmiletou školní docházkou.⁶

*„V rámci tzv. Ruské pomocné akce bylo, vyjma finanční pomoci, do Československa pozváno 800 studentů, aby mohli pokračovat ve studiích. Postupně bylo povoleno přijít 1000 studentů a asi 4000 zemědělců z Ruska do Československa. Neoficiálně ovšem do Československa přišlo daleko větší množství cizinců, především z Ruska“.*⁷

Příchod těchto emigrantů na Zakarpatskou Rus se ukázal jako velmi negativní, za peníze poskytnuté Československem v rámci Ruské pomoci, tito emigranti proti Československu agitovali. Část rusínské a studentské mládeže se díky tomu ve 30. letech zapojila do ukrajinského nacionalistického hnutí, napojeného na nacistické tajné služby v Německu. 11. října 1938 byla jmenována autonomní vláda v Podkarpatské Rusi, v čele stál A.Bródyn. Již 26. října 1938 byl na pokyn z Berlína zatčen a jeho vládu vystřídala vláda ukrajinských nacionalistů v čele s knězem A. Vološinem. Na jaře roku 1939 byla „Karpatská Ukrajina“ darována maďarskému diktátorovi M. Horthymu. Po 2. sv. válce byl na Československo vyvíjen tlak, aby znovu získané území předalo SSSR. Stalo se tak 29. června 1945 v Moskvě.⁸

Ukrajinská emigrační komunita se tedy v první polovině minulého století projevovala jako velice aktivní v udržování a rozvoji své kultury a také podporovala snahu ukrajinského státu o politickou nezávislost. Ale německá a zvláště potom sovětská okupace způsobily zánik ukrajinských spolků a rozvoj ukrajinské kultury se tím v České republice zastavil až do roku 1989. V důsledku zákazu působení ukrajinských organizací byla většina starších vln ukrajinských imigrantů nenávratně asimilována do majoritní společnosti.⁹

⁶ KOHNOVÁ, J. BEZCHLEBOVÁ, M. *Národnostní menšiny, Historické souvislosti některých aktuálních problémů v Evropě a ČR.* Praha : Porta linguarum, 2000 str.42.

⁷ Sládek, Z. *Zahájení Ruské pomocné akce,* In Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR letech 1918 – 1945. Praha : Karolinum, 1996. str. 11.

⁸ KOHNOVÁ, J. BEZCHLEBOVÁ, M. *Národnostní menšiny, Historické souvislosti některých aktuálních problémů v Evropě a ČR.* , Praha : Porta linguarum, 2000. ISBN 80-901733-7-9, str. 43 – 47.

⁹ LEONTIYEVA, Y. *Ukrajinci ČR.* [online]. c 2005, [cit.2006-03-20]
Dostupné z WWW.< <http://www.socioweb.cz/index.php3?disp=aktuality>>.

2 Vývoj ukrajinské ekonomiky po rozpadu SSSR

Z ekonomického hlediska je Ukrajina středně rozvinutou zemědělsko – průmyslovou zemí s poměrně rozsáhlým, ale málo využívaným potenciálem přírodních i lidských zdrojů.¹⁰

Po rozpadu SSSR je nejtěživějším problémem Ukrajiny všeobecný „rozklad“ hospodářství. Pokud ukrajinský průmysl pracuje, je pod tlakem nepřekonatelných potíží, jak získat úvěr a dostatek finančních prostředků. Dalším problémem jsou drahé energie, zmenšený vnitřní trh a velmi omezený přístup na mezinárodní trhy. Tím pádem klesá národní důchod i produktivita a životní úroveň se do roku 1994 snížila pětkrát až šestkrát. Velký podíl na této situaci mělo Rusko. Jeho exportní ceny energií, které stále rapidně rostly, v podstatě ovládaly celkovou dynamiku ukrajinského hospodářství.¹¹

„Přibližně v roce 1995 se podařilo zastavit stálý pokles průmyslové výroby, přibrzdila se inflace a byla zavedena nová měna – hřivna. Pomalu začalo vzrůstat konkurenční prostředí. Inflace se v letech 1996 – 97 pohybuje okolo 80 %, přičemž nezaměstnanost dosahuje 20 %. Na rok 2000 poprvé ukrajinský parlament schválil vyrovnaný rozpočet, který byl vypracován ve spolupráci s experty mezinárodního měnového fondu.“¹²

„Od roku 2000 vykazuje ekonomika relativně vysoké růstové hodnoty. Výsledky ekonomického vývoje v roce 2003 potvrdily tendenci růstu hlavních makroekonomických ukazatelů. Růst reálného HDP dosáhl 9,4 %, což je jedna z nejvyšších dosažených hodnot v Evropě. Vezmeme-li však v úvahu absolutní úroveň dosaženého HDP na jednoho obyvatele, představuje tato veličina v roce 2003 cca 1000 USD, což Ukrajinu staví na jedno z posledních míst v Evropě. Oficiální míra nezaměstnanosti v r. 2003 je 3,6 %. Vzhledem k ostatním zemím Evropy je ukazatel míry nezaměstnanosti velmi nízký, ale to je pravděpodobně ovlivněno vysokou mírou skryté nezaměstnanosti, vznikající evidencí zaměstnanců v podnicích, které již nevykazují žádnou činnost.

Podle odhadů ministerstva práce se v posledních dvou letech míra nezaměstnanosti pohybuje kolem 10 %, odhady nevládních institucí kalkulují až s 20 – 25 %.

¹⁰ JURČENKA, M. *Investování a podnikání zahraničních subjektů na Ukrajině*. Praha : IQ 147. str 9.

¹¹ VEBER, V. *Dvojí zrození Ukrajiny ve 20. století*, In: Ukrajina v současné české historiografii. Praha : Národní knihovna ČR, 2000. str.118-120.

¹² Tamtéž, str. 121.

V roce 2003 pokračoval reálný nárůst průměrných měsíčních mezd o 13,8 %. Přesto průměrná nominální měsíční mzda dosáhla v tomto roce pouze 86,7 USD, tato částka je hluboko pod průměrem Evropy.“¹³

3 Příčiny zaměstnávání cizinců na trhu práce v ČR

3.1 Stručný nástin teorií migrace

„Migrace je velice složitý fenomén, v němž se prolínají komponenty mikro, mezo a makrostrukturální.“¹⁴

Příčiny, vznik a průběh migrace se snaží vysvětlit migrační teorie. Tyto teorie ovšem vznikají a vznikaly postupně v různých oborech a disciplínách sociálních věd. Každá z nich vysvětluje příčiny migrace z jiného pohledu a zabývá se jinými příčinami a následky tohoto jednání. Proto v současné době neexistuje jednotná migrační teorie. Podle Masseyho lze ovšem migraci rozdělit do čtyř skupin, které odpovídají čtyřem základním aspektům lidského chování.

1. Neoklasická ekonomická teorie – vysvětluje migraci jako důsledek geografické nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou práce. Ekonomicky vyspělé země s relativním nedostatkem pracovních sil mají v průměru vyšší výdělků, než země s nízkou ekonomickou výkonností a nadbytkem pracovních sil. Tento rozdíl v příjmech pak přirozeně vede lidi k tomu, aby emigrovali do zemí s vyššími příjmy. K tomuto ekonomickému pohledu existuje i jiná varianta, která je založena na individuální volbě. Migranti nejdou do země s těmi nejvyššími příjmy, ale tam, kde budou - podle svých představ - moci dlouhodobě uplatnit své vlohly a dovednosti.

¹³ JURČENKA, M. *Investování a podnikání zahraničních subjektů na Ukrajině*. Praha : IQ 147, 2004. str.17.

¹⁴ RABUŠIČ, L. BURJANEK, A. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace*. Praha : VÚSP, 2003. str. 10.

2. Teorie migrace z hlediska nové ekonomiky domácnosti – tato teorie tvrdí, že rozhodnutí o migraci nedělají jedinci, ale spíše rodiny, domácnosti, či celé komunity vysílající své členy na různé trhy práce, aby tak předešly sociálním nejistotám, které jejich stát není schopen odstranit či kompenzovat. Migrace tedy v tomto případě není jen způsob, jak řešit deficit nebo přebytek poptávky po práci, ale je v podstatě rodinnou strategií. V závislosti na okolnostech to může být i snaha redukovat relativní deprivaci ve srovnání s příslušnou referenční skupinou v zemi.

3. Migrační teorie segmentovaného pracovního trhu – v podstatě říká, že migrace není vyvolávána tzv. „push factors“ (nízké mzdy, nadbytek pracovních sil), ale spíše tzv. „pull factors“, tj. poptávkou po laciných a flexibilních dělnících, která je zabudována do existence vyspělých ekonomik a to ze tří důvodů¹⁵:

Prvním důvodem je strukturální inflace – mzdy nejsou jen odrazem mezi nabídkou a poptávkou práce, mají především sociální status, prestiž a sociální kvalitu různých zaměstnání.

Druhým důvodem jsou sociální tlaky na motivaci v rámci hierarchizovaných zaměstnání. Sám pracovní trh je hierarchizovaný, takže některá zaměstnání jsou na vrcholu a některá na samotném konci této hierarchie. Status těchto povolání je nízký, platy jsou malé a existují v nich jen malé šance na postup. Právě pro tento sekundární trh práce je těžké najít zaměstnance – musejí to být ti, pro které je příjem hlavním motivem, proč tato zaměstnání vykonávají. Pro zaměstnavatele se tedy stávají řešením této situace imigranti. Jejich motivací je samozřejmě výdělek v hostitelské zemi. Vzhledem k tomu, že životní úroveň v zemi původu je rozdílná, je i jejich výdělek, v hostitelské zemi často považovaný za nedostatečný, vnímán imigranty jako štědrý. Pro primární trh práce, jenž je kapitálově intenzivní, je často třeba poměrně vysoká kvalifikace korespondující s dobrými výdělky. Sekundární trh práce je oproti tomu pracovně intenzivní, tedy zdrojem výdělku je lidská práce, nikoli drahé technologie jako v případě primárního trhu. Navíc jsou zde poměrně nízké požadavky na kvalifikaci, a proto i práce je výrazně níže ohodnocena. Je tedy logické, že domácí zaměstnanci i dělníci se snaží zajistit si práci v rámci trhu primárního a o místa na sekundárním trhu práce nestojí. Proto zaměstnavatelé vyhledávají pro tato místa migranty.

¹⁵ VOJTKOVÁ, M. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. [cit 2006-04 – 26] Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php3?disp=teorie&shw=197&lst=108>>.

Třetí důvod souvisí se skutečností, že v momentě, kdy v rámci nějaké majoritní společnosti vzniká početná enkláva imigrantů stejné národnosti, začne být poptávka po specifických etnických produktech a službách. V tomto momentě mohou vzniknout etnickí zaměstnavatelé, kteří najímají imigranty, aby tuto poptávku naplnili. Pokud chtějí tyto etnické firmy být úspěšné v konkurenci s domácími podnikateli, potřebují neustálý „přísun“ migrantů, pro než je to možnost, jak se v dané lokalitě uchytit.

4. Teorie osvětových systémů – podle této teorie migrace vzniká v důsledku pronikání kapitalistických ekonomických vztahů z tzv. jádrových zemí do periferních oblastí. Zájem kapitalistických zemí se soustředí především na hledání půdy, přírodních zdrojů, pracovních sil a nových spotřebitelských trhů. Průnik technologií, inovací ve farmářství a s nimi spojený odklon od pěstování tradičních plodin potřebných k obživě (obilí, rýže,...) k hospodářsky využitelným plodinám, snižuje potřebu lidské práce. Při těžbě surovin se navíc využívá zahraniční kapitál a mechanizace. Právě ty vyžadují najímat levné námezdní dělníky především z řad bývalých farmářů, což spolu s dalšími aktivitami umožňuje zaplavovat domácí kapitalistický trh zbožím, které je výrazně levnější než výrobky produkované domácími podniky. Tyto mechanismy tím narušují tradiční sociální a ekonomické vazby, čímž vzniká mobilní pracovní síla vykořeněná ze svého prostředí a připravená k emigraci. Tito migranti poté směřují do urbanizovaných center jádrových zemí, v nichž vzniká poptávka po migrační pracovní síle.¹⁶

Kromě těchto čtyř teorií, které vysvětlují příčiny migrace, existují tři teorie, vysvětlující příčiny jejího trvání.

Teorie sociálního kapitálu (nebo také teorie sítí) – tato teorie popisuje možnosti změny přátelských sítí do jiných forem kapitálu. Vztahy mezi migranty, které mezi sebou navzájem udržují, mohou být sociálním kapitálem, který usnadní vstup do země, práci s legislativou, zajistí bydlení či práci pro začátek apod.

¹⁶ RABUŠIČ, L. BURJANEK, A. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace.* Praha : VÚSP, 2003. str. 10 – 12.

Teorie institucionální – jakmile se objeví imigrační tok, objeví se s ním i instituce mající z imigrace zisk. Tato teorie postihuje široké spektrum organizací od těch humanitárních a zabývajících se pomocí migrantům až po ty, které migranty zneužívají (např. klientský systém, pašování osob do země určení, nelegální zaměstnávání atd.). Z toho jasně vyplývá bytostný zájem těchto organizací, aby tok migrantů „nevyschl“.

Teorie kumulativní – migrace mění individuální motivace a sociální struktury takovým způsobem, že činí další migraci progresivně pravděpodobnou. Dá se říci, že podle typu lze migrace rozlišit na dvě skupiny. První je migrace ekonomická, druhým typem je migrace neekonomická. Neekonomičtí migranti jsou většinou uprchlíci pronásledovaní v zemi svého původu nebo jsou to lidé migrující za členem (členy) své rodiny. Obvyklý vzorec ekonomické migrace vypadá asi takto: hostitelská země nejprve přiláká hostující dělníky a pracovníky, ti dávají domů prostřednictvím příbuzenských a přátelských sítí zprávy o pracovních možnostech, které lákají ostatní migranty.¹⁷

3.2 Vlivy pracovní migrace na českou ekonomiku

Ekonomické důvody migrace, jak bylo vysvětleno výše, jsou jedním z hlavních důvodů, proč lidé překračují hranice. Pracovní migrace musí samozřejmě těm, kteří hranice překračují, výhody přinášet, jinak by neemigrovali. Přináší ale tato migrace výhody i domácímu obyvatelstvu?

V obecné rovině se při stanovení vlivu mezinárodní migrace na ekonomiku země hodnotí ovlivnění těchto oblastí:

- hospodářského růstu
- pracovních míst a nezaměstnanosti
- mezd

¹⁷ RABUŠIČ, L. BURJANEK, A. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace.* Praha : VÚSP, 2003. str. 12 – 14.

V hypotetické rovině se dá říci, že migranti podporují hospodářský růst už tím, že přijdou a najdou si zaměstnání. Zapojí se tak do hospodářského růstu, protože větší počet lidí znamená větší spotřebu a z toho plynoucí větší výrobu (větší spotřeba potravin, více dopravních prostředků, využívání služeb, tedy více potenciálních zákazníků a z toho plynoucí i větší hospodářský růst).¹⁸

Velkým mýtem souvisejícím s ekonomikou je i teze, že cizinci berou Čechům práci, přispívají k nezaměstnanosti, zatěžují náš sociální systém a tím zhoršují ekonomiku. Tento výrok se však ukázal jako mylný hned ze dvou důvodů :

- *„Cizinci mohou dostat povolení k zaměstnání pouze pokud se jedná o ohlášené pracovní místo, které nelze s ohledem na požadovanou kvalifikaci nebo nedostatek volných pracovních sil obsadit jinak. Při vydávání povolení k zaměstnání přihlíží úřad práce k situaci na trhu práce.“¹⁹*
- *„S druhým důvodem úzce souvisí jev, že přesto, jak český průmysl roste a přibývá volných pracovních míst, nezaměstnanost klesla jen mírně (loňských 9,4 % pokleslo na 8,8 %). Podle analytiků je, díky současnému sociálnímu systému, výhodnější zůstat doma a příležitostně pracovat „načerno“, než přijmout práci v továrně, která je finančně podhodnocená. Právě do těchto pracovních odvětví jsou většinou přijímáni cizinci, kteří tak obsazují až polovinu nových volných míst.“²⁰*

Tento fenomén jasně ukazuje, že cizinci, nejenže neberou lidem práci, ale spíše výrazně přispívají k současné české ekonomice tím, že umožňují růst průmyslu potenciálem svých lidských zdrojů, který na českém trhu práce chybí.

¹⁸ ČLOVĚK V TÍSNI – SPOLEČNOST PŘI ČT, O. P. S. *Za prací do Česka*. c 2004. [cit.2006-04-01]

Dostupné z WWW: <http://www.migraceonline.cz/studie_f.shtml?x=190078>.

¹⁹ SOS ČR. *Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004. Sb.*[online]. c 2006, [cit. 2006-04-22]

Dostupné z WWW :

<<http://www.soscr.cz/?page=zamestnavanicizincu&oznac=zakon%20o%20zaměstnanosti>> § 92.

²⁰ SÚRA, J. Nová pracovní místa z půlky naplní cizinci. *Mladá fronta DNES*. 11.4.2006. roč.XVII. č. 86.str.A1,B1.

1.3 Demografické aspekty migrace

Tyto aspekty migrace jsou důležitým prvkem v současných úvahách o problematice migrace ve společnostech, které mají nízkou úroveň porodnosti, prodlužující se střední délku života a které tak pomalu stárnou a vymírají. Základní otázka tedy zní: „Je možné a pokud ano, tak do jaké míry, ovlivnit tento proces migrací?“²¹

Jak jsem již předestřela, jsme společností postupně vymírající. Mortalita převyšuje natalitu a z dlouhodobého hlediska je zřejmé, že lidí v produktivním věku bude stále ubývat.

„Oproti tomu, cizinci se svou demografickou skladbou výrazně liší od domácího obyvatelstva. Je mezi nimi málo starých osob a dětí, většina z nich je ve věku mezi 14 – 59 lety. Polovina cizinců v postavení zaměstnanců a více než polovina cizinců s živnostenským listem je ve věku mezi 25 – 39 lety.“²²

O vývoji migrace v ČR lze říci, že se v porevoluční době postupně proměnila ze země tranzitní na zemi cílovou.²³

Bylo by tedy nasnadě řešit současnou demografickou situaci v ČR migrací. Z teoretického hlediska to problém není. Dlouhodobý tok migrantů v dostatečně vysokých počtech by byl schopen kompenzovat úbytek domácího obyvatelstva a také ovlivnit jeho věkovou strukturu takovým způsobem, že může proces populačního stárnutí zastavit. Praktická realizace takovéto dlouhodobé migrace by s sebou ale přinesla dlouhodobé problémy. Proměnilo by se především strukturální složení domácího obyvatelstva, což by mohlo mít dalekosáhlé sociální i politické následky (např. velké množství kulturně odlišných skupin, ztráta postavení Čechů jako majoritní většiny,...). Brát jako jediné řešení současné demografické situace v ČR migraci a cíleně ji v tomto smyslu podporovat není reálné. Pracovní migrace ovšem může napomoci k jejímu řešení především tím, že může redukovat populační stárnutí.

²¹ RABUŠIČ, L. BURJANEK, A. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace.* Praha : VÚSP, 2003. str.20.

²² HORÁKOVÁ, M. *Cizinci na trhu práce v České Republice v letech 1994 – 2004.* Praha . VÚSP, 2005. str. 12,13.

²³ Tamtéž, str.14.

Dopady demografického stárnutí na systém sociálního zabezpečení bude sice možné řešit příchodem nových plátců jen částečně. Nicméně příchodem mladých kvalifikovaných pracovníků ze zahraničí lze alespoň z části přispět k řešení těchto očekávaných problémů.²⁴

4 Možnosti vstupu cizinců na trh práce v ČR

4.1 Povolení k pobytu

Povolení k pobytu upravuje zákon č. 326/1999 Sb. Jedná se především o:

Vízum k pobytu nad 90 dnů

Toto vízum uděluje policie na žádost cizince. Doba platnosti víza je 365 dnů. V případě, že toto vízum bylo uděleno za účelem zaměstnání, stanoví se doba platnosti na dobu platnosti povolení k zaměstnání. Doba výkonu zaměstnání přitom musí být delší než 90 dnů. K žádosti o udělení tohoto víza za účelem zaměstnání je třeba doložit: cestovní doklad, doklad ubytovatele s jeho ověřeným podpisem, výpis z evidence rejstříku trestů, fotografie a doklad o zdravotním pojištění po celou dobu pobytu cizince na území ČR.²⁵

Ukrajinec může legálně pracovat na českém trhu práce jako zaměstnanec také na základě udělení **Víza za účelem strpění**, v tomto případě se na něj vztahují stejné náležitosti jako při udělení víza nad 90 dní.²⁶

Stejně v ČR může pracovat žadatel o azyl, který je v azylové proceduře déle než 12. měsíců.²⁷

²⁴ RABUŠIČ, L. BURJANEK, A. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace*. Praha : VÚSP, 2003 str. 20 –25.

²⁵ MINISTERSTVO VNITRA A POLICEJNÍ PREZIDIUM ČR. *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky* [online]. c 2005, poslední aktualizace 24.11.2005 [cit. 2006-03-22]. Dostupné z WWW : <<http://www.mvcr.cz/rady/cizinci/index.html#pobyt>> § 30, 31.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ MINISTERSTVO VNITRA A POLICEJNÍ PREZIDIUM ČR. *Zákon o azylu č. 325/1999 Sb.* [online]. c 2005, poslední aktualizace 10.3.2006 [cit. 2006-04-22]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/azyl/azyl/325_99.pdf>.

Po deseti letech nepřetržitého legálního pobytu na území ČR může cizinec požádat o **Trvalý pobyt na území**, po dalších 5 letech o **občanství ČR**.²⁸

4.2 Povolení k zaměstnání

Postup zaměstnavatele

Tuzemský zaměstnavatel, který chce ve své firmě zaměstnat cizince, musí nahlásit volné pracovní místo na úřad práce. Pokud na toto místo nelze přijmout občana ČR, může podat žádost o povolení získat zaměstnance ze zahraničí.

K této žádosti je povinen přiložit: ověřenou kopii dokladu potvrzující oprávnění k podnikání, výpis z obchodního rejstříku, živnostenské oprávnění, popř. jiné potvrzení vypovídající o statutu organizace. Dále předloží návrh pracovní smlouvy obsahující druh práce, na kterou chce zaměstnance přijmout, ve které musí být uvedeno místo výkonu práce, druh práce, dobu předpokládaného výkonu, výši hrubé mzdy, adresu o ubytování cizince a způsob úhrady ubytování a popř. další požadavky. Tato žádost podléhá správnímu poplatku ve výši 2000 Kč.²⁹

Povolení je vydáno pouze pokud to umožňuje situace na trhu práce. Povolení k zaměstnání cizince vydává vždy příslušný úřad práce a to na dobu určitou.³⁰

Postup zaměstnance

Pokud chce Ukrajinec získat legálně práci v ČR, musí na příslušném úřadě práce (zpravidla před vstupem na území ČR), podat písemnou žádost o povolení k zaměstnání. Tato žádost podléhá správnímu poplatku o výši 500 Kč.³¹

²⁸ MINISTERSTVO VNITRA A POLICEJNÍ PREZIDIUM ČR. *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky* [online]. c 2005, poslední aktualizace 24.11.2005 [cit. 2006-03-22].

Dostupné z WWW : <<http://www.mvcr.cz/rady/cizinci/index.html#pobyt>

²⁹ BOUŠKOVÁ, P. *Postup zaměstnavatele při získávání zaměstnanců ze zahraničí* [online]. c 2005, [cit. 2006-04-05]

Dostupné z WWW : http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_cizincu/zz_ziskavani

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

K této žádosti je potřeba přiložit :

1. vyjádření zaměstnavatele, že cizince zaměstná
2. doklad dosvědčující odbornou způsobilost k výkonu dané profese
3. lékařské potvrzení o zdravotním stavu cizince
4. další doklady, podle potřeby

Povolení k zaměstnání vydá úřad práce na základě situace na trhu práce a to vždy na dobu určitou, nejdéle však na dobu jednoho roku.³²

Ukrajinec se na trhu práce v ČR může realizovat i jako podnikatel. V tomto případě musí mít na území kromě živnostenského oprávnění také povolení k pobytu. Podnikat je v ČR možné buď na základě zákona o živnostenském podnikání č. 4555/1991 Sb., jako fyzická osoba, nebo prostřednictvím právnických osob či obchodních společností, které řeší obchodní zákoník, tedy zákon č. 513/1991 Sb.³³

4.3 Pilotní projekt MPSV a MV

Nově se pro pracovní migranty z Ukrajiny otevřela také možnost zapojit se do společného projektu MPSV a MV. Pilotní projekt s názvem Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků, se pro občany Ukrajiny otevřel v lednu 2006. Do tohoto projektu mohou být zařazeni pokud mají v ČR povolen pobyt a předloží:

- platné vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem zaměstnání s vyznačenou dobou platnosti alespoň šesti měsíců
- povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání
- doklad o ukončeném středoškolském vzdělání.

To, jestli bude žadatel zařazen do projektu, se hodnotí bodovým systémem na základě těchto kritérií: věk, pracovní poměr (zaměstnání) v České republice, předchozí pracovní zkušenost, získané vzdělání, zkušenosti se životem v České republice, jazyková vybavenost, rodina.

³² SOS ČR. *Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004. Sb.* [online]. c 2006, [cit. 2006-04-22] Dostupné z WWW : <http://www.soscr.cz/?page=zamestnavanicizincu&oznac=zakon%20o%20zamestnanosti> § 91,92.

³³ ČLOVĚK V TÍSNI – SPOLEČNOST PŘI ČT, O. P. S. *Za prací do Česka* [online]. c 2004, [cit. 2006-04-07] Dostupné z WWW http://www.migraceonline.cz/studie_f.shtml?x=190078 str. 17.

Hlavní výhodou projektu pro žadatele je možnost požádat o trvalý pobyt již po dvou a půl letech pobytu v ČR. Projekt navíc podporuje příchod celé rodiny a také nabízí celou řadu integračních aktivit, jako jsou hodiny češtiny pro celou rodinu nebo sociálně-právní poradenství. Další nespornou výhodou představuje tzv. třicetidenní ochranná lhůta v případě ztráty zaměstnání. Po dobu 30 dnů od ukončení pracovního poměru může účastník projektu zůstat na území ČR a za pomoci úřadů hledat novou práci.³⁴

Tímto projektem se Česká republika snaží vyrovnat deficit na tuzemském trhu práce, kde je v poslední době zvýšená poptávka především po technických profesích a také po zdravotnících. Tyto profese jsou navíc žádané i pro zahraniční pracovní trh. To má za důsledek, že někteří experti z tuzemských, dnes již nedostatkových expertů, odcházejí za lukrativnějšími nabídkami práce do zahraničí. Dojde tedy k postupnému prohlubování tohoto deficitu. Odborníci se snaží o maximální umístování žádaných domácích odborníků, např. monitoringem SŠ a VŠ, sledováním počtu budoucích a současných absolventů a zároveň o nábor odborníků ze zahraničí.³⁵

Podle závěrečné zprávy J. Vavřečkové je tento projekt : „*Významnou iniciativou, jehož slabinou je malý počet účastníků, který zdaleka nepokrývá stanovené kvóty. Je však prvním krokem k vytváření budoucí imigrační politiky ČR.*“³⁶

5 Pracovní migrace Ukrajinské menšiny na trh práce v ČR

5.1 Proč zaměstnat Ukrajince

Ukrajinci (a cizinci ze zemí bývalého SSSR) najdou na českém trhu práce uplatnění především proto, že jsou v mnoha ohledech výhodnější a žádanější pracovní silou než domácí pracovníci. Je ceněna hlavně jejich prostorová flexibilita a ochota pracovat déle než je stanovena pracovní doba. Jsou ochotni smířit se skromným ubytováním, prací o sobotách, nedělích, svátcích i s vícesměnnou pracovní dobou.

³⁴ Příručka pro zájemce o trvalou imigraci do České republiky [online]. c 2006, [cit. 2006-04-10] Dostupné z WWW [http: <www.imigracecz.org/?lang=cz&article=project>](http://www.imigracecz.org/?lang=cz&article=project).

³⁵ VAVŘEČKOVÁ, J. *Migrace odborníků do zahraničí*. Praha : VÚSP, 2005. str. 44 – 46.

³⁶ Tamtéž, str. 47.

Navíc si poměrně více váží práce, nestěžují si na práci tolik jako čeští pracovníci a mají většinou menší mzdové nároky. Bývají také méně nemocní, a to přestože povětšinou podávají větší pracovní výkon.³⁷

„Přestože příliv cizinců na český trh práce stále stoupá, největší nárůst pracovní migrace občanů Ukrajiny, jsme dle ČSÚ zaznamenali v roce 1997, bylo jich 25 166. Od roku 1998 až do roku 2000, můžeme pozorovat poměrně rapidní pokles těchto pracovních sil. V roce 2000 jich u nás bylo legálně zaměstnáno „pouhých“ 15 473. Od tohoto roku jejich počet stoupá, v roce 2004 bylo umožněno pracovat v ČR 22 399 osobám ukrajinského občanství.“³⁸

5.2 Možnosti vstupu Ukrajinců na trh práce v ČR

Jak už bylo řečeno výše, cizinec může být v ČR legálně zaměstnán, pokud místo, na které se hlásí, je dlouhodobě neobsazené a zároveň se pro něj na úřadu práce nenachází vhodný kandidát.

Cizincem se v tomto případě myslí fyzická osoba, která není občanem EU/EHP, Švýcarska, ani jeho rodinným příslušníkem. Za cizince je považována také osoba bez státního občanství.³⁹

Ukrajinec může být tedy přijat do zaměstnání a zaměstnáván jen tehdy, pokud má platné povolení k pobytu a povolení k zaměstnání.⁴⁰

³⁷ KROUPA, A. A KOI. *Nelegální zaměstnávání a podnikání cizinců na českém trhu práce*. Praha : VÚSP, 1997. str. 14.

³⁸ SRB, J. BONDYOVÁ, J. BOUŠKOVÁ, P. a kol. *Cizinci v České Republice*. Praha : Scientia, 2005. str.104

³⁹ BOUŠKOVÁ, P. *Vymezení základních pojmů*[online]. c 2005, [cit 2006-04-05]

Dostupné z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_cizincu/zz_vymezeni_pojmu>.

⁴⁰ SOS ČR. *Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004. Sb.*[online]. c 2006, [cit. 2006-04-22]

Dostupné z WWW :

<<http://www.soscr.cz/?page=zamestnavanicizincu&oznac=zakon%20o%20zaměstnanosti>>.

5.3 Nelegální migrace

Nelegální migrace je nedovolené překročení státních hranic a nelegální pobyt na území České republiky. Nelegální migrace je v kompetenci Policie ČR. Nelegální migrací se rozumí případy nelegálního vstupu, nedovoleného opuštění státu, ale i případy nelegálních pobytů.⁴¹

„Během roku 2004 Policie ČR registrovala v souvislosti s nelegální migrací na území ČR 27 391 osob, z toho 10 695 osob v kategorii nelegální migrace přes státní hranice a 16 696 cizinců v kategorii nelegální migrace – porušování pobytového režimu. V obou kategoriích byl zaznamenán meziroční pokles zjištěných osob přibližně o 20 %.“⁴²

Pokud cizinec poruší zákon v kategorii nelegální migrace – porušování pobytového režimu, lze konstatovat, že ČR je pro něj zpravidla cílovou, nikoli tranzitní zemí, v níž si tito cizinci hledají zaměstnání a začleňují se do komunit svých krajanů. Když zůstávají na území ČR bez povoleného pobytu, cestovních dokladů, pracovního povolení a možnosti získání legálního zaměstnání, jejich činnost zpravidla provází neoprávněný výkon výdělečné činnosti i páchaní trestných činů. Shodně s minulostí i v roce 2004 byli drtivou většinou mezi takto odhalenými cizinci právě občané Ukrajiny, a to jak ve vnitrozemí, tak i při odbavovacím procesu na hranicích.⁴³

Díky fenoménu nelegální migrace funguje v ČR i tzv. „klientský systém“, tedy zprostředkování práce „klientem“, kterému pracovník později pravidelně odvádí část své mzdy. První Ukrajinci, kteří přišli do Čech na začátku 90.let vytvořili skupinu „klientů“ s kontakty na úřadech, mezi zaměstnavateli i zločineckými organizacemi. Před zavedením víz pro Ukrajinu v roce 2000 klienti zprostředkovali Ukrajincům ilegální práce, sháněli ubytování a snažili se jejich pobyt v ČR legalizovat. Za tyto služby pobírali asi třetinu platu dělníka, další třetina náležela dělníkovi a zbytek peněz používali na udržování svých kontaktů (úplatky, výpalné,...). Dnes se díky přísnějším opatřením situace nelegálních migrantů zlepšila, a to především zavedením víz, která zkomplikovala klientský systém.⁴⁴

⁴¹ KROUPA A kol. *Nelegální zaměstnávání a podnikání cizinců na českém trhu práce*. Praha : VÚSP, 1997. str. 9-14.

⁴² DANIŠOVÁ, Z. *Nelegální migrace na území ČR – základní trendy v roce 2004* [online]. c 2005, [cit. 2006-04-14]. Dostupné z WWW : <http://www.mvcr.cz/2003/statistiky/cpp2005/migrace04_policie.html>.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ ČLOVĚK V TÍSNI – SPOLEČNOST PŘI ČT, o. p. s. *Za prací do Česka* [online]. c 2004, [cit. 2006-04-14] Dostupné z WWW : <http://www.migraceonline.cz/studie_f.shtml?x=190078>.

Pomineme – li tedy nevýhody nelegálního zaměstnávání již dříve naznačené jako jsou : vykořisťování dělníků, organizovaný zločin, korupce, vyloučení dělníků ze sociálního a zdravotního pojištění, zůstávají nám stále ještě k popsání postihy ze strany státu. Což je:

1. „pokuta až do výše 10 000 Kč uložená přestupkovou komisí obecního úřadu za přestupek, kterého se dopustil cizinec zaměstnaný bez pracovního povolení
2. pokuta do stejné výše uložená cizineckou policií za přestupek, který spočívá v porušení pobytového režimu
3. správní vyhoštění – je nejtvrdějším postihem, policie ho musí udělit pokud byl cizinec na území zaměstnán bez povolení k zaměstnání, i když je to podmínkou, nebo provozuje dani podléhající činnost bez oprávnění, nebo cizince bez povolení zaměstnal, či mu zaměstnání zprostředkoval. Správní vyhoštění znamená stanovení krátké lhůty, v níž cizinec musí opustit stát a zároveň stanovení doby, po kterou cizinec nesmí vstoupit na území. Navíc je často spojeno s internováním cizince do detenčního zařízení. To může být bráno jako drastické omezení osobní svobody, protože o tomto umístění nerozhoduje soud.“⁴⁵

6 Ukrajinská menšina na trhu práce v Českých Budějovicích

6.1 Stav trhu práce v Českých Budějovicích

„Jihočeský kraj je s mírou nezaměstnanosti, která činí 6,80 %, mezi kraji ČR čtvrtý až pátý v pořadí. Nižší míru nezaměstnanosti má na prvním místě Praha, za ní následují Středočeský a Plzeňský kraj. V březnu r. 2006 klesla v Jihočeském kraji míra nezaměstnanosti o 0,35 procentního bodu, přičemž celorepublikový pokles činil 0,24 procentního bodu. V jihočeském kraji se tedy snížil počet nezaměstnaných o 1 091 osob. V jednotlivých okresech se míra nezaměstnanosti k 31.3.2006 pohybovala od 4,48 % v Českých Budějovicích, až do 10,24 % v okrese Krumlov .

⁴⁵ ČIŽINSKÝ, P. Sankce vůči nelegálně zaměstnaným cizincům [online]. c 2004, [cit. 2006-04-14] Dostupné z WWW: <http://migraceonline.cz/clanky_f.shtml?x=173488>.

V březnu tedy počet uchazečů o zaměstnání v Jihočeském kraji ve všech okresech poklesl, pokles o více než 5 % zaznamenaly okresy České Budějovice a Strakonice.“⁴⁶

V pořadí jednotlivých okresů Jihočeského kraje v míře nezaměstnanosti v rámci celé ČR jsou na tom nejlépe České Budějovice (viz.tabulka).

Okres	Datum zjišťování:			
	31. 3. 2005	31. 1. 2006	28. 2. 2006	31. 3. 2006
České Budějovice	5	6	5	5
Český Krumlov	52	53	53	52
Jindřichův Hradec	27	27	28	29
Písek	40	47	49	46
Prachatice	24	21	19	16
Strakonice	26	25	25	24
Tábor	12	18	20	21

Pořadí jednotlivých okresů Jihočeského kraje v rámci celé ČR⁴⁷ (tabulka 1)

6.2 Současná situace Ukrajinské menšiny na trhu práce v Českých Budějovicích

„K 31.12.2005 mělo v okrese České Budějovice platné povolení k zaměstnání celkem 565 cizinců.“⁴⁸

„Z tohoto počtu bylo 449 pracovních povolení uděleno právě občanům Ukrajiny. 7 žádostí o pracovní povolení nebylo povoleno a 6 jich bylo zastaveno. Pozice, na kterých pracují, můžeme alespoň rámcově určit na základě 9 tříd zaměstnání. Převážná část Ukrajinců pracuje v VI. – IX. třídě. Pouze 12 jich pracuje v řídicích nebo kvalifikačně náročných funkcích (2 vědečtí a pedagogičtí pracovníci, 2 pracují v technických a pedagogicko zdravotnických oblastech, 1 jako nižší administrativní pracovník, 2 zaměstnávají provozně technické služby,...).

⁴⁶ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Nezaměstnanost v okresech, správních obvodech obcí s rozšířenou působností, Jihočeském pracovním regionu a minima a maxima v obcích Jihočeského kraje k 31. březnu 2006 [online]. c 2006, poslední revize 14.4.2006 [cit. 2006-04-20]. Dostupné z WWW : <[http://www.czso.cz/xcr/redakce.nsf/i/nezamestnanost_v_jihoceskem_kraji_\(dle_uradu_prace\)_k_31_3_06](http://www.czso.cz/xcr/redakce.nsf/i/nezamestnanost_v_jihoceskem_kraji_(dle_uradu_prace)_k_31_3_06)>.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ ÚP České Budějovice . Zpráva o vývoji situace na trhu práce v okrese České Budějovice za rok 2005 [online]. c 2006, [cit.2006-04-20] Dostupné z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/local/cb_info/dokstah>

<i>VI. třída - Kvalifikovaní dělníci v zemědělství a lesnictví.</i>	<i>16 pracovníků</i>
<i>VII. třída - Řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci</i>	<i>284 pracovníků</i>
<i>VIII. třída - Obsluha strojů a zařízení</i>	<i>97 pracovníků</i>
<i>IX. třída - Pomocní a nekvalifikovaní dělníci</i>	<i>37 pracovníků</i> ⁴⁹

(u IX. třídy tedy pomocných a nekvalifikovaných pracovníků vydává úřad práce povolení k zaměstnání maximálně na dobu 6. měsíců, u ostatních profesí ho lze vydat až do jednoho roku.)

„V okrese České Budějovice legálně zaměstnává cizince celkem 84 firem. Nelegální pracovní migrace spadá do kompetence kontrolního oddělení ÚP. Tato kontrola probíhá na základě :

- 1. Plánu kontroly vypracovaného nadřízeným orgánem, tedy MPSV*
- 2. Vlastního plánu kontroly ÚP*
- 3. Mimořádné kontroly na základě zjištěných informací od občanů ČR i cizinců*

*Úřad práce spolupracuje při těchto kontrolách i s cizineckou policií. V roce 2005 bylo provedeno 28 kontrol, při nichž bylo zjištěno 6 nelegálně pracujících občanů Ukrajiny. Do projektu MPSV a MV Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků (více informací viz. výše), který je od ledna 2006 otevřen i pro občany Ukrajiny, byl zapojen zatím pouze jeden takový občan, a to na pozici ředitele společnosti.*⁵⁰

⁴⁹ MATOULEK, R. Odbor zaměstnávání cizinců ÚP České Budějovice. 18.4.2006, [cit.2006-04-20]. Personal communication.

⁵⁰ Tamtéž.

7 Vlastní empirické šetření

7.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu, je popsání situace ukrajinské menšiny na trhu práce v Českých Budějovicích. Dílčími cíli výzkumu je zjištění z jakého důvodu k nám občané Ukrajiny migrují, tedy jestli je důvodem migrace pouze lepší ekonomická situace České republiky, nebo osobní pronásledování, ať už z důvodů rasových, náboženských či politických. Dalším dílčím cílem je zmapování „kvalifikační vybavenosti“ Ukrajinců v kontextu se zastávanou pracovní pozicí a s tím souvisí i zhodnocení činnosti úřadu práce ze strany Ukrajinců. Posledním dílčím cílem je zjištění jakým způsobem přistupuje k těmto migrantům česká majoritní společnost z pohledu dotázaných zástupců ukrajinské menšiny žijící v Českých Budějovicích, jestli se např. setkali s nějakou formou diskriminace, nebo jak hodnotí po pracovní i osobní stránce českou společnost.

7.2 Výzkumné hypotézy

1. Ukrajinci migrují do ČR (tedy i do Českých Budějovic) z ekonomických důvodů.
2. Ukrajinci mají vyšší kvalifikaci, než která je potřebná pro výkon jejich současného zaměstnání.
3. Ukrajinci jsou při výkonu práce v České republice diskriminováni a cítí, že je česká společnost vnímá negativně.
4. Ukrajinci mají delší pracovní dobu než Češi.
5. Českou legislativu i chování úřadů vnímají Ukrajinci jako bránící jejich zaměstnávání.

7.3 Metodologie

Za účelem ověření nebo vyvrácení stanovených hypotéz byl zvolen kvantitativní výzkum.

Jako techniku sběru dat jsem použila dotazník, protože je možné jím získat poměrně velké množství informací v krátkém čase. Dotazník byl předáván respondentům především prostřednictvím člena ukrajinské menšiny žijícího v Českých Budějovicích a zároveň vedoucího Multikulturního centra a pracovníků Poradny pro uprchlíky a migranty. Tazatelé byli seznámeni s cíli výzkumu. Výzkumný vzorek byl sestával z nenáhodného výběru respondentů, klientů Poradny pro migranty a uprchlíky a Multikulturního centra. Bylo dotázáno celkem 30 respondentů z toho 12 mužů a 18 žen.

Příprava výzkumu trvala 14 dní, samotný sběr dat 7 dní.

8 Výsledky výzkumu

Výzkumný vzorek tvořili zástupci ukrajinské menšiny, kteří žijí a pracují na území Českých Budějovic. Celkově bylo respondentům přes ukrajinského zprostředkovatele předáno 20 dotazníků a pracovníci Poradny pro migranty a uprchlíky jich bylo předáno 15. Tento dotazník vyplnilo a odevzdalo 30 osob.

Znění otázek viz. příloha číslo 1

Respondenti dle věku a pohlaví

Věk	Ženy	Muži	Celkem
do 25 let	1	3	4
26-30 let	5	3	8
31-35 let	7	4	11
nad 35 let	5	2	7
Celkem	18	12	30

Věkové rozmezí respondentů je zastoupeno následovně. Věku do 25 let dosáhli 4 respondenti (13,3 %), ve věku od 26 do 30 let je zastoupeno 8 (26,6 %) respondentů. Věkové rozmezí od 31 – 35 let splňuje 11 (30 %) respondentů, v poslední skupině nad 35 let odpovídalo 7 (30 %) respondentů. Nejpočetnější skupinou jsou dotazovaní ve věku 31 – 35 let.

Respondenti dle vzdělání

Nejvyšší dosažené vzdělání	Ženy	Muži	Celkem
Základní	1	0	1
Vyučen (na)	2	3	5
Středoškolské	12	8	20
Vysokoškolské	3	1	4
Celkem	18	12	30

Pouze 1 (3,3 %) z dotazovaných má základní vzdělání, 5 (16,6 %) respondentů je vyučeno. Nejpočetnější skupinu tvoří 20 (66,6 %) respondentů vzdělaných středoškolsky. Vysokoškolské vzdělání uvádějí 4 (13,3 %) z dotázaných.

Respondenti dle délky pobytu v ČR (otázka číslo 1)

V ČR pracuji po dobu	Ženy	Muži	Celkem
Jednoho roku	3	1	4
Dvou let	3	2	5
Tří let	6	5	11
Čtyř a více let	6	4	10
Celkem	18	12	30

4 (13,3 %) respondenti na území ČR pobývají zatím pouze 1 rok, 5 (16,6 %) jich na území ČR pobývá 2 roky. Nejpočetnější skupinu tvoří 11 (36,6 %) respondentů pobývajících na území ČR po dobu 3 let, po dobu 4 a více let zde pobývá 10 (33,3 %) respondentů.

Respondenti dle délky pobytu v Českých Budějovicích (otázka číslo 2)

Z toho v ČB po dobu	Ženy	Muži	Celkem
Stejnou	17	10	27
Jinou	1	2	3
Celkem	18	12	30

Celkově 27 (90 %) respondentů odpovědělo, že stejnou dobu po jakou pobývají na území České republiky, pobývají i v Českých Budějovicích. Pouze jedna žena a dva muži odpověděli, že na území Českých Budějovic pobývají jinou dobu. Žena na území České republiky pobývá 3 roky a z toho 2 roky na území Českých Budějovic a oba muži pobývají v České republice po dobu více jak čtyř let a z toho první muž 3 roky, druhý muž 2 roky v Českých Budějovicích.

Respondenti podle druhů povolení na jehož základě u nás mohou pracovat.

(otázka číslo 3)

Druh povolení	Ženy	Muži	Celkem
Trvalý pobyt	3	3	6
Pracovní povolení	12	5	17
Živnostenské oprávnění	2	3	5
Žadatel o azyl déle než 12 měsíců	1	1	2
Jiné povolení	0	0	0
Bez povolení	0	0	0
Celkem	18	12	30

Zastoupeny jsou pouze čtyři skupiny možností zaměstnávání Ukrajinců v České republice.

Na základě udělení trvalého pobytu u nás pracuje 6 (20 %) respondentů, na základě živnostenského oprávnění pracuje 5 (16,6 %) respondentů, v kategorii žadatelé o azyl déle než 12 měsíců pracují 2 (6,6 %) respondenti. Nejvíce respondentů pracuje na základě udělení pracovního povolení tj. 17 (56,6 %) z dotazovaných.

Respondenti podle důvodů odchodu do České republiky. (otázka číslo 4)

Důvody k odchodu do ČR	Ženy	Muži	Celkem
Ekonomické	16	11	27
Jiné	2	1	3
Celkem	18	12	30

27 (90 %) respondentů uvedlo, že důvody, jež je přivedly do ČR, byly ekonomické. Jedna žena, která na tuto otázku odpověděla možností b) tedy jiné, přišla na území ČR za účelem sloučení se svým manželem Čechem. Pouze 2 (6,6 %) z dotazovaných (1 žena a 1 muž), kteří také odpověděli možností za b) tedy důvody jiné, uvedli jako důvod emigrace ochranu života.

Na tuto otázku navazuje filtrační otázka číslo 5 (viz. příloha 1) na kterou odpovídalo pouze 90 % respondentů.

Důvody vedoucí respondenty k ekonomické migraci. (otázka čísl 5)

Důvody vedoucí k odchodu za prací	Ženy	Muži	Celkem
Na Ukrajině není možné najít práci	3	2	5
Na Ukrajině není možné najít práci, která by odpovídala mému vzdělání	2	1	3
Na Ukrajině není možné najít práci, která by uživila mě i mou rodinu	10	8	18
Na Ukrajině jsem byl z rasových, politických nebo náboženských důvodů pronásledován	0	0	0
Jiný důvod	1	0	1
Celkem	16	11	27

Na tuto otázku odpovídalo celkem 27 respondentů z 30. Většina respondentů odpověděla možností c) tedy na Ukrajině není možné najít práci, která by uživila mě a mou rodinu, takto odpovědělo 18 (66,6 %) respondentů. S tezí, že na Ukrajině není možné najít práci se ztotožnilo 5 (18,5 %) respondentů. S tím, že na Ukrajině nemohou najít práci, která by odpovídala dosaženému vzdělání souhlasili 3 (11,1 %) respondenti. Jiný důvod uvedla pouze 1 (3,3 %) z dotazovaných.

Možnosti uplatnění respondentů na trhu práce v Českých Budějovicích. (otázka číslo 6)

Možnosti uplatnění na trhu práce v ČB	Ženy	Muži	Celkem
Velké možnosti uplatnění v různých oborech	5	6	11
Nabídka spíše dělnických prací	11	4	15
Mizivá nabídka jakékoli práce	2	2	4
Celkem	18	12	30

S tím, že na trhu práce v Českých Budějovicích jsou velké možnosti uplatnění pracovníků v různých oborech souhlasilo 11 (36,6 %) respondentů. Polovina respondentů (15) odpověděla, že v Českých Budějovicích je nabídka spíše dělnických prací. S poslední tezí, tedy mizivou nabídkou jakékoli práce souhlasili pouze 4 (13,3 %) respondenti.

Zhodnocení činnosti úřadu práce v Českých Budějovicích. (otázka číslo 8)

Činnost úřadu práce v ČB	Ženy	Muži	Celkem
Výborná	0	0	0
Spíše dobrá	7	3	10
Dobrá	8	7	15
Spíše špatná	1	2	3
Špatná	2	0	2
Celkem	18	12	30

Činnost úřadu práce v Českých Budějovicích nikdo nezhodnotil jako výbornou, 10 (33,3 %) respondentů se domnívá, že je spíše dobrá. Nejvíce, tedy 15 (50 %) respondentů, tuto činnost hodnotilo jako dobrou, za spíše špatnou ji považují 3 (10 %) a za špatnou jen 2 (6,6 %) respondenti.

Zhodnocení systému podpory zaměstnávání cizinců ze strany České republiky. (otázka číslo 9)

Systém podpory zaměstnávání cizinců ze strany ČR	Ženy	Muži	Celkem
Výborný	0	0	0
Spíše dobrý	1	1	2
Dobrá	8	5	13
Spíše špatný	6	3	9
Špatný	3	3	6
Celkem	18	12	30

Žádný z respondentů nehodnotil systém podpory zaměstnávání cizinců jako výborný a pouze 2 (6,6 %) respondenti ho hodnotí jako spíše dobrý. Nejvíce, 13 (43,3 %) respondentů, tento systém hodnotí jako dobrý, jako spíše špatný vidí tento systém 9 (30 %) respondentů. Za špatný ho pokládá 5 (20 %) respondentů.

Setkání respondentů s diskriminací při práci v Českých Budějovicích. (otázka číslo 10)

Setkání s diskriminací	Ženy	Muži	Celkem
Ano	16	0	16
Ne	2	7	9
Celkem	18	7	25

Na tuto otázku odpovědělo pouze 25 respondentů, 5 mužů na ni vůbec neodpovědělo. Největší skupina odpovídajících respondentů (16 žen) se při práci s diskriminací setkala, s touto skupinou bude pracováno v následujících dvou otázkách. 9 (36 %) respondentů odpovědělo, že se s diskriminací nesetkalo.

Důvody diskriminace. (otázka číslo 11)

Jednalo se o diskriminaci z důvodu :	Ženy	Muži	Celkem
Pohlaví	0	0	0
Národnostní příslušnosti	11	0	11
Neznalosti českého jazyka	2	0	2
Náboženského přesvědčení	0	0	0
Sociálního původu	1	0	1
Jiného důvodu	2	0	2
Celkem	16	0	16

Největší počet diskriminací byl z důvodu národnostní příslušnosti (11), zároveň však 6 z těchto 11 uvádí ještě diskriminaci z důvodu neznalosti českého jazyka a 1 navíc z důvodu sociálního původu. 2 respondentky se setkaly s diskriminací pouze z důvodu neznalosti českého jazyka, 1 s diskriminací na základě sociálního původu a 2 dotazované na základě jiných důvodů.

Funkce osob, které respondenta diskriminovaly. (otázka číslo 12)

Jednalo se o diskriminaci ze strany	Ženy	Muži	Celkem
Zaměstnavatele	1	0	1
Přímého nadřízeného	9	0	9
Spolupracovníků, členů majoritní většiny (občanů ČR)	5	0	5
Spolupracovníků, členů jiné menšiny, žijící na území ČR	1	0	1
Spolupracovníků, členů stejné menšiny	0	0	0
Celkem	16	0	16

Pouze 1 žena se setkala s diskriminací ze strany zaměstnavatele, nechtěl ji zaměstnat jakmile zjistil, že je to Ukrajinka.

Největší skupinu tvořili ženy, které se setkali s diskriminací ze strany přímého nadřízeného, tato diskriminace spočívala v přidělování těžší práce a práce ve větším množství než Češkám. S diskriminací od spolupracovníků, členů majoritní většiny se setkalo 5 respondentek, 3 z nich se slovní agresí na téma národnostní příslušnosti, 2 uvádějí schovávání věcí a jiné naschvály. Pouze jedna z dotazovaných se setkala s diskriminací od jiné menšiny žijící na území ČR, ta se projevila slovní a fyzickou agresí a omezováním osobního pohybu.

Spolupráce s občany české majoritní většiny v zaměstnání respondentů. (otázka číslo 14)

Charakteristika spolupráce se členy české majoritní většiny na základě těchto následujících tezí	Ženy	Muži	Celkem
Celý kolektiv se mi snažil vyjít vstříc, zajímali se o mé problémy a podporovali ,mě při jejich řešení	6	4	10
Až na výjimky se ke mně čeští kolegové chovali dobře, neměl/la jsem problémy „zapadnout“ do kolektivu	3	3	6
Bavil/la jsem se s nimi pouze o pracovních záležitostech	8	5	13
Setkal/la jsem se s lhostejností ohledně své osoby, nestal/la jsem se součástí kolektivu	1	0	1
Setkal/la jsem se s otevřeným nepřátelstvím	0	0	0
Nemohu souhlasit ani s jednou z těchto tezí	0	0	0
Celkem	18	12	30

S tezí číslo 1: „Celý kolektiv se mi snažil vyjít vstříc, zajímali se o mé problémy ... souhlasilo 10 (33,3 %) respondentů. S následující tezí jich souhlasilo pouze 6 (20 %). Největší počet, 13 (43,3 %) respondentů, souhlasilo s tezí číslo 3. Pouze 1 (3,3 %) z dotazovaných souhlasí se čtvrtou tezí. S posledními dvěma tvrzeními nesouhlasil nikdo z respondentů.

Zhodnocení vztahů české veřejnosti, jak je vnímá ukrajinská menšina. (otázka číslo 15)

Vztahy české veřejnosti k Ukrajinské menšině jsou :	Ženy	Muži	Celkem
Velmi vstřícné	2	0	2
Vstřícné	2	5	7
Spíše lhostejné	1	1	2
Nevstřícné, ale v podstatě snášenlivé	13	6	19
Nepřátelské	0	0	0
Celkem	18	12	30

Největší skupina, tedy 19 (63,3 %) z dotázaných respondentů, hodnotí vztahy k české veřejnosti jako nevstřícné, ale v podstatě snášenlivé. 7 (23,3 %) respondentů souhlasí s tím, že tyto vztahy jsou vstřícné a pouze 2 (6,6 %) ženy je zhodnotili jako velmi vstřícné. 2 (6,6 %) z respondentů je hodnotí jako lhostejné.

Zhodnocení současného zaměstnání (otázka číslo 17)

Zhodnocení spokojenosti se současným zaměstnáním	Ženy	Muži	Celkem
Spokojen a odpovídá mé kvalifikaci	0	0	0
Spokojen a neodpovídá mé kvalifikaci	6	3	9
Nespokojen a odpovídá mé kvalifikaci	0	0	0
Nespokojen a neodpovídá mé kvalifikaci	12	9	21
Celkem	18	12	30

Většina dotázaných respondentů, tedy 21 (70 %) odpověděla, že jejich současné zaměstnání neodpovídá jejich kvalifikaci a navíc s ním není spokojena. S tím, že je v práci spokojen, ale neodpovídá jeho kvalifikaci souhlasilo 9 (30 %) respondentů. S dalšími dvěma možnostmi nesouhlasil nikdo z dotazovaných.

Respondenti podle průměrné délky týdenní pracovní doby (otázka číslo 17)

Průměrná délka týdenní pracovní doby	Ženy	Muži	Celkem
40 hodin	2	0	2
41 – 50 hodin	4	1	5
51 – 60 hodin	9	2	11
61 – 70 hodin	1	1	2
Nad 70 hodin	2	8	10
Celkem	18	12	30

Délku běžného pracovního úvazku – tedy 40 hodin (tj. 5 x 8 hodin) týdně uvádějí pouze 2 (6,6 %) z dotazovaných. Průměrnou délku pracovní doby v týdnu do padesáti hodin odpracuje celkem 5 (16,6 %) respondentů. Největší skupinu tvoří 11 (36,3 %) respondentů pracujících v průměru 51 – 60 hodin týdně. 61 – 72 hodin pracují v týdnu průměrně pouze 2 (6,6 %) respondenti, nad 70 hodin v týdnu pracuje obvykle 10 (33,3 %) respondentů.

9 Verifikace výzkumných hypotéz

Výsledky vyplývající z rozboru dotazník vypověděly:

Hypotéza číslo 1: Ukrajinci migrují do ČR (tedy i do Českých Budějovic) z ekonomických důvodů.

BYLA POTVRZENA

K ověření této hypotézy sloužili otázky číslo 4, 5.

Hypotéza číslo 2: Ukrajinci mají často vyšší kvalifikaci, než která je potřebná pro výkon jejich současného zaměstnání.

BYLA POTVRZENA

K ověření této hypotézy sloužili otázky identifikační, umístěné na začátku dotazníku, tedy specifikace nejvyššího dosaženého vzdělání a oboru v němž bylo dosaženo a otázky číslo 6, 7 a 17.

Hypotéza číslo 3: Ukrajinci jsou při výkonu práce v České republice často diskriminováni a cítí, že česká společnost je vnímá spíše negativně.

BYLA POTVRZENA

K ověření této hypotézy sloužili otázky číslo 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16

Hypotéza číslo 4: Ukrajinci často mají často delší pracovní dobu než Češi.

BYLA POTVRZENA

K ověření této hypotézy sloužila otázka číslo 17.

Hypotéza číslo 5: Českou legislativu a chování úřadů vnímají Ukrajinci jako bránící zaměstnávání cizinců.

NEBYLA POTVRZENA

K ověření této hypotézy sloužili otázky číslo 6, 8, 9,

9.1 Interpretace zjištěného vzhledem k výzkumným hypotézám

K ověření hypotézy číslo 1 bylo důležité si uvědomit, co Ukrajinci vede k migraci do České republiky. S ohledem na zaměření bakalářské práce byla jako možnost k odpovědi vybrána migrace z ekonomických důvodů a také byl ponechán prostor k vyjádření jiného důvodu. Tohoto prostoru využili pouze 3 z 30 dotazovaných, kteří jako důvod uvedli migraci za účelem ochrany života a migraci za účelem sloučení rodiny. Z výzkumu tedy jasně vyplývá, že Ukrajinci k nám migrují především z důvodů ekonomických, přičemž 66,6 % uvádí jako důvod k migraci, že na Ukrajině není možné najít práci, která by uživila jak je, tak i celou jejich rodinu. K tomu, že by na Ukrajině nebylo možné najít vůbec žádnou práci, se přiklonilo jen 18,5 % z dotázaných.

Potvrzena byla i hypotéza číslo 2. Přestože, jak vyplývá z výzkumu, je profesní vybavenost Ukrajinců zastoupena nejvíce na středoškolské úrovni, tedy 66 % respondentů, následuje vyučení a vysokoškolské vzdělání, nikdo z respondentů nepracuje na postu odpovídající jeho profesnímu vybavení. Navíc právě kvůli tomu, že na Ukrajině nelze najít práci odpovídající vzdělání odešlo do ČR 11,1 % respondentů. Jak vyplývá z kapitoly číslo 6.2, 434 osob z celkových 449, kterým bylo uděleno pracovní povolení pracuje v dělnických profesích. Čímž sice podporují náš průmysl a dodávají na pracovní trh potřebnou pracovní sílu, zároveň je to však určité plýtvání zdroji. Na základě otázky číslo 7 bylo například zjištěno, že tři respondentky mají kvalifikaci k výkonu zaměstnání zdravotní sestra, další je učitelka ruského jazyka a literatury, sochařka, veterinář a učitelka ZŠ. Všichni tito lidé by se určitě mohli uplatnit v oboru, který jim přísluší i v ČR, přesto pracují v kvalifikačně nenáročných zaměstnáních, často za minimální mzdu. Podle těchto výsledků můžeme říci, že program MPSV A MV Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků (více kapitola 4.3) může výrazně přispět ke zlepšení situace těchto migrantů a zároveň i k situaci na trhu práce v Českých Budějovicích i České republice, neboť například kvalifikovaného zdravotnického personálu je na trhu práce v České republice nedostatek.

K ověření hypotézy číslo 3 sloužily otázky zaměřené na diskriminaci, tedy otázky číslo 10-13, a otázky tazající se respondentů na jejich hodnocení české veřejnosti číslo 14-16. Vzhledem k faktu, že na filtrační otázku číslo 10 odpovědělo pouze 25 respondentů, tvrzení, že 16 z nich se setkalo s diskriminací, můžeme považovat za nadpoloviční. Zajímavý je rovněž fakt, že setkání s diskriminací uvádějí pouze ženy. Tento fakt může mít několik příčin, osobně se však domnívám, že je to zapříčiněno poněkud jiným postavením mužů- například při práci v továrně, kde je většinou velký ženský kolektiv- a tím také zpravidla jiným „společenským“ postavením. Všechny ženy uvádí diskriminaci na základě národnostní příslušnosti, neznalosti českého jazyka a sociálního původu. Některé uvádějí diskriminaci i z více těchto uvedených důvodů. Tím, kdo je diskriminuje, je ve většině případů jejich nadřízený (9 žen) a nebo příslušníci majoritní většiny.

Vztahy české veřejnosti potom 63,3 % dotázaných charakterizuje jako nevstřícné, ale v podstatě snášenlivé, což dokládají i odpovědi na otázku číslo 16, které se shodují v tom, že česká společnost jako taková není přímo nesnášenlivá k cizincům, ale je hodně uzavřená, takže proniknout do jejího středu a integrovat se není jednoduché. 33,3% respondentů, navíc uvedlo, že k špatnému obrazu Ukrajinců přispívá činnost ukrajinské mafie v ČR.

Jak vyplynulo z výzkumu, hypotéza číslo 4 byla potvrzena. Normální pracovní úvazek, tedy 40 hodin týdně uvedlo pouze 6,6 % dotázaných, největší skupinu, tedy 33,3 % respondentů tvořili lidé, kteří v průměru odpracují 51-60 hodin v týdnu, a druhou nejpočetnější skupinu ti, kteří v průměru odpracují nad 70 hodin týdně.

Hypotéza číslo 5 potvrzena nebyla, systém podpory zaměstnávání cizinců ze strany státu, jakož i činnost ÚP v Českých Budějovicích byla největším počtem respondentů hodnocena jako dobrá.

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo popsat možnosti uplatnění ukrajinské menšiny na trhu práce v Českých Budějovicích. Z výzkumu bohužel jasně vyplynulo, že tyto možnosti zatím nejsou velké. Sami respondenti z velké části uvádějí, že nejsou spokojeni se zastávanou pracovní pozicí. Navíc 50 % respondentů uvedlo, že na trhu práce je nabídka spíše dělnických profesí a často se při práci setkávají s diskriminací. Jak už jsem naznačila výše, zaměstnávání vysokoškolsky vzdělaných lidí na postech, které jsou určeny lidem spíše základního vzdělání, mi přijde jako plýtvání lidským potenciálem. Nicméně z již předložených statistických dat vyplývá, že Ukrajinci sem migrují především z ekonomických důvodů, takže i když většinou nejsou se zastávanou pracovní pozicí spokojeni, vede je touha vydělat peníze a potom se vrátit zpátky na Ukrajinu. Přestože i my Češi se chováme podobně, jen za tou prací postupujeme dále na západ, nevnímáme tyto migrační trendy jako něco přínosného. Sami Ukrajinci zhodnotili českou společnost jako uzavřenou, cizince spíše trpící. Díky těmto výsledkům byly potvrzeny čtyři z pěti výzkumných hypotéz.

Ukrajinci u nás rozhodně nemají lehkou pozici ani po stránce profesní a zřejmě ani po stránce osobní. Obecně na ně totiž stále pohlížíme jako na součást obrovského kolosu Sovětského svazu, který nás i s nimi hnal po čtyřicet let do záhuby. Asi je pravdou, že než tento názor změním, uplyne ještě hodně času. Ale je nutné si uvědomit, že ač se nám to líbí nebo ne, budeme je potřebovat. Jak jsem již naznačila v teoretické části své práce, mohou jednak přispět k řešení demografické situace ČR v příštích letech, kdy bude ubývat lidí produktivního věku, a zároveň mohou přispět a přispívají k deficitu pracovní síly, který je na českém trhu práce už nyní. Navíc podle mého názoru s otevřením pracovního trhu Evropské unie nastane další a masivnější „odliv“ českých pracovníků směrem na západ. Takže z etického hlediska nepřiliš akceptovatelné „přetahování“ mozků z východní Evropy i Ásie bude v příštích letech zřejmě realizováno s daleko větší intenzitou, než jaká je v současné době běžná. Ano, právě přetahování vzdělaných pracovníků bude dle mého názoru hlavním artiklem na mezinárodních pracovních trzích. Ekonomická migrace, jak ji známe dnes, zřejmě ustoupí poněkud do pozadí, protože velké koncerny mají tendence posunovat svou výrobu stále na východ, kde získávají lepší podmínky pro výrobu, ať už se jedná o levnou a na místě dostupnou pracovní sílu nebo úlevy na daních od daného státu.

Druhým důvodem bude podle mého názoru změna systému sociálního zabezpečení, která by měla donutit Čechy, jimž se v současné době nevyplatí jít do práce k tomu, aby přijali i tyto v současné době nevýhodné nabídky.

Závěrem bych chtěla říci asi toto: „Ať už se tyto prognózy do budoucnosti ukáží jako pravdivé či nikoli, současná pracovní situace ukrajinské menšiny v Českých Budějovicích není právě uspokojivá. Přesto do budoucna věřím jejímu zlepšení a doufám, že toto zlepšení nenastane jen v možnostech pracovního uplatnění, ale také po té lidské stránce, která jakoby zatím z našeho úhlu pohledu trochu vymizela.“

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BOUŠKOVÁ, P. *Postup zaměstnavatele při získávání zaměstnanců ze zahraničí* [online]. c 2005, [cit. 2006-04-05]

Dostupné z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_cizincu/zz_ziskavani>.

BOUŠKOVÁ, P. *Vymezení základních pojmů* [online]. c 2005, [cit 2006-04-05]

Dostupné z WWW:

<http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_cizincu/zz_vymezeni_pojmu>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Nezaměstnanost v okresech, správních obvodech obcí s rozšířenou působností, Jihočeském pracovním regionu a minima a maxima v obcích Jihočeského kraje k 31. březnu 2006* [online]. c 2006, poslední revize 14.4.2006 [cit. 2006-04-20]. Dostupné z WWW:

<[http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/nezamestnanost_v_jihoceskem_kraji_\(dle_uradu_prace\)_k_31_3_06](http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/nezamestnanost_v_jihoceskem_kraji_(dle_uradu_prace)_k_31_3_06)>.

ČIŽINSKÝ, P. *Sankce vůči nelegálně zaměstnaným cizincům* [online]. c 2004, [cit. 2006-04-14] Dostupné z WWW: <http://migraceonline.cz/clanky_f.shtml?x=173488>.

ČLOVĚK V TÍSNI – SPOLEČNOST PŘI ČT, O. P. S. *Za prací do Česka* [online]. c 2004. [cit. 2006-04-01]

Dostupné z WWW: <http://www.migraceonline.cz/studie_f.shtml?x=190078>.

DANIŠOVÁ, Z. *Nelegální migrace na území ČR – základní trendy v roce 2004* [online]. c 2005, [cit. 2006-04-14]

Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/2003/statistiky/cpp2005/migrace04_policie.html>.

HORÁKOVÁ, M. *Cizinci na trhu práce v České Republice v letech 1994 – 2004*. Praha : VÚSP, 2005. ISBN není uvedeno.

JURČENKA, M. *Investování a podnikání zahraničních subjektů na Ukrajině*. Praha : IQ 147, 2004. ISBN 80-239-3992-0.

KOHNOVÁ, J. BEZCHLEBOVÁ, M. *Národnostní menšiny, Historické souvislosti některých aktuálních problémů v Evropě a ČR*. Praha : Porta linguarum, 2000. ISBN 80-901733-7-9.

KROUPA, A. , a kol. *Nelegální zaměstnávání a podnikání cizinců na českém trhu práce*. Praha : VÚSP, 1997. ISBN není uvedeno.

LEONTIYEVA, Y. *Ukrajinci v ČR*. [online]. c 2005, [cit.2006-03-20]
Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php3?disp=aktuality>>.

MATOULEK, R. Odbor zaměstnávání cizinců ÚP České Budějovice. 18.4.2006, [cit.2006-04-20]. Personal communication.

MINISTERSTVO VNITRA A POLICEJNÍ PREZIDIUM ČR. *Zákon o azylu č. 325/1999 Sb.* [online]. c 2005, poslední aktualizace 10.3.2006 [cit. 2006-04-22].
Dostupné z WWW : <http://www.mvcr.cz/azyl/azyl/325_99.pdf>.

MINISTERSTVO VNITRA A POLICEJNÍ PREZIDIUM ČR. *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky* [online]. c 2005, poslední aktualizace 24.11.2005 [cit. 2006-03-22].
Dostupné z WWW : <<http://www.mvcr.cz/rady/cizinci/index.html#pobyt>>.

MV, MPSV. *Příručka pro zájemce o trvalou imigraci do České republiky* [online]. c 2006, [cit. 2006-04-10]
Dostupné z WWW: <<http://www.imigracecz.org/?lang=cz&article=project>>.

RABUŠIČ, L. BURJANEK, A. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace*. Praha : VÚSP, 2003. ISBN 80-239-2257-2.

SLÁDEK, Z. *Zahájení Ruské pomocné akce*, In *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR letech 1918 – 1945*. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7050-371-8.

SOS ČR. *Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004. Sb.*[online]. c 2006, [cit. 2006-04-22]

Dostupné z WWW :

<http://www.soscr.cz/?page=zamestnavanicizincu&oznac=zakon%20o%20zamestnani>
[sti](#)>.

SRB,J. BONDYOVÁ, J. BOUŠKOVÁ, P. a kol. *Cizinci v České Republice*. Praha : ČSÚ, 2005. ISBN 80-250-1085-6.

SŮRA,J. Nová pracovní místa z půlky naplní cizinci. *Mladá fronta DNES* . 11.4.2006.
roč.XVII. č. 86.str.A1,B1.

ÚP České Budějovice . *Zpráva o vývoji situace na trhu práce v okrese České Budějovice za rok 2005* [online]. c 2006, [cit.2006-04-20]

Dostupné z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/local/cb_info/dokstah>.

VAVŘEČKOVÁ, J. *Migrace odborníků do zahraničí*. Praha : VÚSP, 2005.
ISBN 80-239-6825-4.

VEBER,V. *Dvojí zrození Ukrajiny ve 20. století* , In: *Ukrajina v současné české histografii*.
Praha : Národní knihovna ČR, 2000. ISBN 80-7050-371-8.

VOJTKOVÁ, M. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. [cit 2006-04 - 26]

Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php3?disp=teorie&shw=197&lst=108>>.

ZILYNSKYJ,B. *Ukrajinci v Čechách a na Moravě*, stručný nástin dějin. Praha :
Sdružení Čechů z volyně a jejich přátel, 2002. ISBN 80-903164-1-7.

DOTAZNÍK

Dobrý den. Jmenuji se Lucie Pavlová a jsem studentkou Teologické fakulty v Českých Budějovicích, oboru Sociální a charitativní práce.

Tento dotazník je anonymní a bude sloužit pouze pro potřeby mé bakalářské práce. Předem děkuji za jeho vyplnění.

Věk:

Pohlaví:

Národnost:

Nejvyšší dosažené vzdělání:

V oboru:

1. V České Republice pracuji po dobu:

- a) jednoho roku
- b) dvou let
- c) tří let
- d) čtyř a více let

2. Z toho v Českých Budějovicích po dobu:

- a) stejnou
- b) jinou – prosím napište jak dlouho.....

3. V České Republice pracuji na základě udělení:

- a) trvalého pobytu
- b) pracovního povolení
- c) živnostenského oprávnění
- d) jsem žadatelem o azyl po dobu delší než 12 měsíců
- e) jiného povolení – prosím napište jakého .....
- f) nepracuji na základě povolení

4. K odchodu do České Republiky Vás vedly důvody:

- a) ekonomické
- b) jiné – prosím napište jaké .....

Pokud jste na tuto otázku odpověděli možností a – tedy důvody ekonomické, prosím vyplňte otázku číslo 5, pokud jste odpověděli, že jiné- tedy možností b, prosím pokračujte až otázkou číslo 6

5. Jaké byly důvody, které Vás vedly k odchodu za prací?

- a) na Ukrajině není možné najít práci
- b) na Ukrajině není možné najít práci, která by odpovídala mému vzdělání
- c) na Ukrajině není možné najít práci, která by uživila mě a mou rodinu
- d) na Ukrajině jsem byl z rasových, politických nebo náboženských důvodů pronásledován
- e) jiný důvod

6. Možnosti uplatnění na trhu práce v Českých Budějovicích byste popsal/la jako:

- a) velké možnosti uplatnění v různých oborech
- b) nabídka spíše dělnických profesí
- c) mizivá nabídka jakékoliv práce

7. Jakou pracovní pozici byste na základě vaší kvalifikace nejraději zastával/la.
Prosím napište:

.....

8. Činnost úřadu práce v Českých Budějovicích byste popsal/la jako:

- a) výbornou
- b) spíše dobrou
- c) dobrou
- d) spíše špatnou
- e) špatnou

9. Systém podpory zaměstnávání cizinců ze strany České Republiky byste hodnotil/la jako:

- a) výborný
- b) spíše dobrý
- c) dobrý
- d) spíše špatný
- e) špatný

10. Setkal/la jste se při práci v Českých Budějovicích s nějakou formou diskriminace?

- a) ano – prosím vyplňte otázky číslo 11,12,13
- b) ne – prosím pokračujte až otázkou číslo 14

11. Jednalo se o diskriminaci z důvodu:

- a) pohlaví
- b) národnostní příslušnosti (původ)
- c) neznalosti českého jazyka
- d) náboženské přesvědčení
- e) sociální původu
- f) jiného důvodu

12. Jednalo se o diskriminaci ze strany

- a) zaměstnavatele
- b) přímého nadřízeného
- c) spolupracovníků, členů majoritní většiny (občanů ČR)
- d) spolupracovníků, členů jiné menšiny žijící na území ČR
- e) spolupracovníků, členů stejné menšiny

13. Jakým způsobem se tato diskriminace projevovala? Prosím popište.

.....

.....

.....

14. Spolupráci se členy české majoritní většiny ve Vašem zaměstnání byste popsal/la:

- a) celý kolektiv se mi snažil vyjít vstříc, zajímali se o mé problémy, podporovali mě při jejich řešení
- b) až na výjimky se ke mně čeští spolupracovníci chovali dobře, neměl/la jsem problém „zapadnout“ do kolektivu
- c) bavil/la jsem se s nimi pouze o pracovních záležitostech
- d) setkal/la jsem se s lhostejností ohledně své osoby, nestal/la jsem se součástí kolektivu
- e) setkal/la jsem se s diskriminací a otevřeným nepřátelstvím
- f) nemohu souhlasit ani s jedním z těchto výroků

15. Vztahy české veřejnosti k Ukrajinské menšině byste popsal/la jako:

- a) velmi vstřícné
- b) vstřícné
- c) spíše lhostejné
- d) nevstřícné, ale v podstatě snášenlivé
- e) nepřátelské

16. Pokud byste měl/la zhodnotit českou společnost jako celek z hlediska xenofobie (tedy z hlediska vstřícnosti a snášenlivost k menšinám a cizincům), popsal/la byste ji vlastními slovy jako:

.....

.....

.....

17. Jaké jsou Vaše pocity ze současného zaměstnání?

(spokojen/nespokojen, odpovídá/neodpovídá mé kvalifikaci, kolik hodin práce průměrně v týdnu odpracujete)

.....

.....

.....

Mnohokrát děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.

PAVLOVÁ, L. *Možnosti uplatnění ukrajinské menšiny na trhu práce v Českých Budějovicích*. České Budějovice, 2006. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce M. Elichová.

ABSTRAKT

Tato práce má za úkol seznámit čtenáře s postavením ukrajinské menšiny na trhu práce v Českých Budějovicích a zároveň současnými možnostmi jejich pracovního uplatnění. V teoretické části se dočteme o historické provázanosti našich národů, stručně také charakterizují současnou ekonomickou situaci na Ukrajině, jakožto jedno z východisek důvodů pro migraci. Za poměrně důležitou část považují pojednání o současné situaci ukrajinské menšiny na trhu práce v Českých Budějovicích.

Praktická část je zaměřena na pocity samotných zástupců ukrajinské menšiny a jejich postavení v rámci majority především v pracovních vztazích, možnostech pracovního uplatnění, délce pracovní doby a kvalifikační vybavenosti.

Čtyři z pěti výzkumných hypotéz byly potvrzeny. Potvrzena nebyla pouze výzkumná hypotéza týkající se české legislativy a chování úřadů k ukrajinské menšině.

KLÍČOVÁ SLOVA

Emigrant

Migrace

Ekonomika

Ukrajinská menšina

Ukrajina

Trh práce

Pracovní uplatnění

Nelegální migrace

Possibilities of Ukraine minority to assert on labour market in České Budějovice.

ABSTRAKT

The aim of this dissertation thesis is to introduce the labour market position of the Ukrainian minority in České Budějovice to its readers as well as the current possibilities of their working utilization. The theoretical part includes an overview of the historical connections of our nations and also sums up today's economical situation in Ukraine which is one of the reasons for the migration. The important part of this thesis is the analysis of the current labour market position of the Ukrainian minority in České Budějovice.

The practical part is focused on the feelings of particular members of the Ukrainian minority and their position within the minority especially concentrating on working relations, working utilization, labour time and the qualifications.

Four out of five research hypotheses were confirmed. The only unverified hypothesis was the one concerning the Czech legislation system and the attitude of the officers to the members of the Ukrainian minority.

Keys words:

Emigrant

Migration

Economy

Ukraine minority

Ukraine

Labour market

Labour assertion

Illegal migration